

MUNKAERŐPIACI TÜKÖR, 2016. KÖZELKÉP: MUNKAERŐHIÁNY

MUNKAERŐPIACI TÜKÖR 2016

SZERKESZTETTE
FAZEKAS KÁROLY
KÖLLŐ JÁNOS

MTA KÖZGAZDASÁG- ÉS REGIONÁLIS TUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
KÖZGAZDASÁG-TUDOMÁNYI INTÉZET
BUDAPEST, 2017

MUNKAERŐPIACI TÜKÖR
2016

MUNKAERŐPIACI TÜKÖR

Az évkönyvsorozat szerkesztőbizottsága

BUSCH IRÉN – főosztályvezető, Belügyminisztérium, Közfoglalkoztatási Statisztikai, Elemzési és Monitoring Főosztály • FAZEKAS KÁROLY – főigazgató, MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont • KOLTAY JENŐ – ny. tudományos főmunkatárs, MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet • KÖLLŐ JÁNOS – tudományos tanácsadó, MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet • LAKATOS JUDIT – szakmai főtanácsadó, Központi Statisztikai Hivatal • SZABÓ-MORVAI ÁGNES – tudományos munkatárs, MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet

Sorozatszerkesztő

FAZEKAS KÁROLY

MUNKAERŐPIACI TÜKÖR 2016

**SZERKESZTETTE
FAZEKAS KÁROLY
KÖLLŐ JÁNOS**

**MTA KÖZGAZDASÁG- ÉS REGIONÁLIS TUDOMÁNYI
KUTATÓKÖZPONT KÖZGAZDASÁG-TUDOMÁNYI INTÉZET
BUDAPEST, 2017**

A kiadó címe:
MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
Közgazdaság-tudományi Intézet
1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.
A kiadvány megrendelhető a kiadó címén
e-mail: biblio@krtk.mta.hu
telefon: (+36-1) 309-2649

E kiadvány megjelenését támogatta a Magyar Tudományos Akadémia,
a Nemzetgazdasági Minisztérium
és a Közös a Jövő Munkahelyeiért Alapítvány

Copyright © MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi
Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, 2017
Borító fotó © Czigány Ákos

ISSN 1586-460X

Felelős kiadó: Fazekas Károly
Olvasószerkesztő: Patkós Anna
Műszaki szerkesztő: Kravjánszki Róbert
Nyomdai előkészítés: font.hu
Typográfia: Garamond, Franklin Gothic
Nyomdai munkák: Oliton Kft.

TARTALOM

Előszó	9
A magyarországi munkapiac 2016-ban (<i>Bakó Tamás & Lakatos Judit</i>)	17
A gazdasági környezet alakulása	19
Munkaerő-kínálat, foglalkoztatottság	19
Munkaerő-kereslet és munkaerő-tartalék	23
A keresetek alakulása	30
Hivatkozások	38
Közelkép: Munkaerőhiány	39
A szerkesztő előszava (<i>Köllő János</i>)	41
1. Fogalom és mérés	48
1.1. Mit értünk „munkaerőhiányon”? (<i>Köllő János, Nagy Daniella & Tóth István János</i>)	48
1.2. A „munkaerőhiány” a hazai közbeszédben (<i>Tóth István János & Nyíró Zsanna</i>)	57
1.3. Az alapvető hiányindikátorok alakulása (<i>Köllő János, Nyíró Zsanna & Tóth István János</i>)	63
1.4. Torzítások az üres állások statisztikáiban, valamint a vállalati és munkaközvetítői hiányjelzésekben (<i>Köllő János & Varga Júlia</i>)	73
1.5. Hiány és munkanélküliség (<i>Köllő János & Varga Júlia</i>)	76
2. A „szokásos gyanúsítottak” – demográfiai csere és külföldi munkavállalás	84
2.1. Demográfiai csere (<i>Hermann Zoltán & Varga Júlia</i>)	84
2.2. A demográfiai csere foglalkozási szerkezetre gyakorolt hatásáról (<i>Czethoffer Éva & Köllő János</i>)	91
2.3. A külföldi munkavállalás és a munkaerőhiány (<i>Hárs Ágnes & Simon Dávid</i>)	94
3. Toborzási nehézségek, üzleti helyzet és bérek – vállalati szintű elemzés	109
3.1. Toborzási nehézségekre panaszkodó vállalatok (<i>Tóth István János & Nyíró Zsanna</i>)	109
3.2. Manifeszt hiányhelyzetek: betöltetlen állások és kihasználatlan kapacitások (<i>Hajdu Miklós, Köllő János & Tóth István János</i>)	114
3.3. Bérszint, manifeszt hiányhelyzetek, tervezett és tényleges béremelkedés (<i>Köllő János, Reszegi László & Tóth István János</i>)	119
3.4. A relatív bérek alakulása hosszabb távon. Azonosíthatók-e hiányhelyzetekre utaló jelek? (<i>Czethoffer Éva & Köllő János</i>)	126

4. Munkaerőhiány és szakképzés	132
4.1. Szakmunkásképzés (<i>Köllő János</i>)	132
4.2. Diákok pályaválasztási tervei: ki szeretne tudományos-műszaki pályára lépni? (<i>Blaskó Zsuzsa & Artur Pokropek</i>)	141
5. Az alkalmazkodókészség szerepe	150
5.1. Merre halad a kereslet? A nem kognitív készségek felértékelődése (<i>Fazekas Károly</i>)	150
5.2. Foglalkozási mobilitás Magyarországon (<i>Varga Júlia</i>)	160
5.3. Felnőttkori tudásfelhalmozás (<i>Köllő János</i>)	169
5.4. Képzéssel a munkaerőhiány ellen? A munkaügyi központok által szervezett vagy finanszírozott képzések célzása és eredményessége (<i>Adamecz-Völgyi Anna, Csillag Márton, Molnár Tamás & Scharle Ágota</i>)	173
A munkapiaci szakpolitika eszközei (2015. május – 2016. március)	
(<i>Hajdu Miklós, Makó Ágnes, Nábelek Fruzsina & Nyíró Zsanna</i>)	183
1. Intézményi változások	185
2. Támogatások	187
3. Szolgáltatások	188
4. Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök és komplex	189
5. Munkapiaci hatású szakpolitikai eszközök	192
Függelék	194
Statisztikai adatok	197
1. Alapvető gazdasági adatok	199
2. Népesség	201
3. Gazdasági aktivitás	204
4. Foglalkoztatottak	212
5. Munkanélküliek	222
6. Keresetek	239
7. Oktatás	246
8. Munkaerő-kereslet	250
9. Regionális különbségek	253
10. Munkaügyi kapcsolatok	261
11. Jóléti ellátások	266
12. Munkát terhelő adók	272
13. Nemzetközi adatok	276
14. A fontosabb adatok forrásai	279
Munkapiaci kutatások. Válogatott bibliográfia (<i>Bálint Éva</i>)	285
Függelék. Táblázatok és ábrák jegyzéke	295

A KÖTET SZERZŐI

ADAMECZ-VÖLGYI ANNA – BUDAPEST INTÉZET
BAKÓ TAMÁS – MTA KRTK KTI
BÁLINT ÉVA – MTA KRTK KTI
BLASKÓ ZSUZSA – EUROPEAN COMMISSION, JOINT RESEARCH CENTRE (JRC),
UNIT JRC.B.4 – HUMAN CAPITAL AND EMPLOYMENT
CZETHOFFER ÉVA – MTA KRTK KTI
CSILLAG MÁRTON – BUDAPEST INTÉZET
FAZEKAS KÁROLY – MTA KRTK KTI
HAJDU MIKLÓS – GAZDASÁG- ÉS VÁLLALKOZÁSKUTATÓ INTÉZET
HÁRS ÁGNES – KOPINT-TÁRKI
HERMANN ZOLTÁN – MTA KRTK KTI
KÖLLŐ JÁNOS – MTA KRTK KTI
LAKATOS JUDIT – KSH
MAKÓ ÁGNES – GAZDASÁG- ÉS VÁLLALKOZÁSKUTATÓ INTÉZET
MOLNÁR TAMÁS – BUDAPEST INTÉZET
NÁBELEK FRUZSINA – GAZDASÁG- ÉS VÁLLALKOZÁSKUTATÓ INTÉZET
NAGY DANIELLA – GAZDASÁG- ÉS VÁLLALKOZÁSKUTATÓ INTÉZET
NYÍRŐ ZSANNA – GAZDASÁG- ÉS VÁLLALKOZÁSKUTATÓ INTÉZET
ARTUR POKROPEK – EUROPEAN COMMISSION, JOINT RESEARCH CENTRE (JRC),
UNIT JRC.B.4 – HUMAN CAPITAL AND EMPLOYMENT
RESZEGI LÁSZLÓ – BUDAPESTI CORVINUS EGYETEM
SCHARLE ÁGOTA – BUDAPEST INTÉZET
SIMON DÁVID – ELTE TÁTK
TAJTI JÓZSEF – NGM
TÓTH ISTVÁN JÁNOS – MTA KRTK KTI, CRCB
VARGA JÚLIA – MTA KRTK KTI

ELŐSZÓ

Az MTA Közgazdaság-tudományi Intézete az Országos Foglalkoztatási Köz-alapítvány támogatásával 2000-ben indította el a magyarországi munkapiac és foglalkoztatáspolitikai aktuális jellemzőit bemutató és a témakör egy-egy területét részletesen elemző *Munkaerőpiaci Tükör* című évkönyvsorozatot. A kötetek tartalmának összeállítása során arra törekedtünk, hogy az államigazgatásban dolgozó szakemberek, a foglalkoztatási szolgálat szervezeteiben, az önkormányzatokban, a civil szervezetekben, a közigazgatási hivatalokban, az oktatási intézményekben és a kutatóintézetekben dolgozó kollégák, az írott és elektronikus sajtó munkatársai napi munkájukban jól hasznosítható információkat kapjanak a magyarországi munkapiaci folyamatokról, a foglalkoztatáspolitikai jogszabályi és intézményi környezetéről, a magyarországi munkapiaccal foglalkozó hazai és nemzetközi kutatások friss eredményeiről.

Fontos szempont, hogy az évkönyvsorozatban publikált elemzések, adatok a felsőfokú oktatásban is jól felhasználható ismereteket adjanak a munkagazdaságtan, az emberierőforrás-gazdálkodás különböző témaköreiben. Olyan kiadványokat állítottunk össze, amelyek a rendelkezésünkre álló statisztikák, elméleti kutatások és empirikus elemzések alapján közérthető formában, jól áttekinthető szerkezetben mutatják be a magyarországi munkapiaci folyamatok jellemzőit és belső összefüggéseit.

Megőrizve a sorozat szerkesztőinek korábbi gyakorlatát, idén is kiválasztottunk egy területet, amelyet különösen fontosnak tartottunk a magyarországi munkapiaci folyamatok megértése, a tényeken alapuló foglalkoztatáspolitikai eredményessége szempontjából. A szerkesztőbizottság döntése alapján az idei Közelkép fejezetet a munkaerőhiány magyarországi jellemzőit tárgyalja. A kiadvány öt fő részből áll.

A magyarországi munkapiac 2016-ban

Magyarország bruttó hazai terméke 2016-ban 2%-kal haladta meg az előző évit, amely azonban a visegrádi országok között így is a legalacsonyabb volt. A növekedésben a külső kereslet mellett hangsúlyos szerepet játszott a belső kereslet is, melynek legnagyobb részét a háztartások fogyasztási kiadásai teszik ki. Ez utóbbiak volumene 4,9%-kal emelkedett, melyet döntően a javuló munkaerőpiaci környezet és a reálbér-növekedés támogatott.

2016-ban a KSH lakossági megkérdezésein alapuló reprezentatív adatgyűjtése a munkaerő felmérés definíciója szerinti foglalkoztatottak száma 4 millió 352 ezerre nőtt, ami a felvétel 1992. évi indulása óta mért legmagasabb érték. A foglalkoztatottság 2016. évi bővülése annyiban sajátos, hogy az egy év alatti 141 ezres növekmény csaknem kizárólagosan a hazai elsődleges munkaerő piacon, s azon belül is a versenyszférában realizálódott. A közfoglalkoztatotti kör létszámbővülése 2016-ban minimális volt, a 2017. évi, ezt a foglalkoztatási formát érintő intézkedés csomag pedig már a közfoglalkoztatotti létszám csökkentését irányozza elő. A külföldön dolgozóknak a munkaerő felmérésben megjelenő szegmensére – az elmúlt évek dinamikus létszámnövekedése után – 2016-ban szintén a stagnálás volt a jellemző, de valószínűleg ez a megállapítás a külföldön dolgozók teljes sokaságra is igaz. Ehhez a javuló hazai munkaerő piaci helyzet mellett hozzájárult, hogy a harmadik legvonzóbb célországnak számító Egyesült Királyság bejelentette az unióból történő kiválását.

A statisztikai adatforrások alapján pontosan nem lehet megmondani, hogy összesen hány munkavállalóra lenne pótlólagosan szüksége a gazdaságnak, de egyértelmű, hogy 2016-ban az előző évhez képest számottevően nőtt a vállalkozások kielégítetlen munkaerő kereslete. Az üres álláshelyek száma így éves átlagban közel 36%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. A versenyszférán belül 2016-ban létszámarányosan az információ és kommunikáció nemzetgazdasági ágban volt a legtöbb betöltetlen állás, több mint másfélszerese a versenyszféra egészére jellemző átlagnak (ez a IV. negyedévben 3,0% üres álláshely arányt jelentett.) 2016-ban összességében az uniós definíció szerinti potenciális munkaerő tartalék kategóriába (amibe nem értendő bele a közfoglalkoztatottak) 420,5 ezren tartoztak, 115 ezerrel kevesebben az egy évvel korábbinál. A nyugdíjkorhatár emeléséből következő többlet mellett ez a tartalék biztosította a létszámnövekedés forrását, ezen belül is – akárcsak korábban – mindenekelőtt a munkanélküliek rétege.

A 2016-ban a kereset alakulására az összességében kedvező gazdasági folyamatok mellett a munkaerőért folyó verseny erősödése is hatott. A nemzetgazdasági szintű bruttó átlagkereset 2016-ban a korábbi évekre jellemzőnél jelentősebben, összességében 6,1%-kal 263,2 ezer forintra nőtt. A nettó kereset 7,8%-kal haladta meg az egy évvel korábbit, ami – párosulva a továbbra is alacsony 0,4%-os fogyasztói árindex-el – a reálkeresetek 7,5%-os javulását eredményezte. Nőtt a 2011-ben bevezetett gyermekek utáni személyijövedelemadó-kedvezmény is. Az ország gazdaságilag fejlettebb területeinek előnye nemcsak a magasabb foglalkoztatási színvonalban, de a keresetekben is tükröződik. Általában igaz az, hogy az alacsony a foglalkoztatási ráta jellemezte (így nagyobb munkaerő tartalékkal rendelkező) megyékben a kereset is átlag alatti és igaz ennek a fordítottja is. E két tényező együttes vizsgálata egy erősen polarizálódott Magyarország képét rajzolja ki, ahol a megyék egy-két kivételtől eltekintve vagy egyik, vagy másik kategóriába taroznak. Ilyen kivétel Heves és Tolna megye, ahol a vidéki átlagot meghaladja a foglalkoztatottak bruttó átlagkeresete. Az előbbiben

ez azzal magyarázható, hogy a magas kereseti átlag jellemezte visontai hőerőmű foglalkoztatási súlya jelentős, míg az utóbbinál hasonló szerepe van a paksi atomerőműnek. A magas foglalkoztatási ráta, alacsony átlagkereset egyetlen tipikus képviselője Zala megye, ahol nemcsak a magas kereseti átlag jellemezte nemzetgazdasági ágak alulreprezentáltak, de a foglalkoztatási struktúrában nagyobb súllyal szereplő nemzetgazdasági ágakban is elmaradnak a keresetek a megfelelő vidéki átlagtól.

Közelkép

Az idei évkönyvünket támogató Nemzetgazdasági Minisztérium kifejezett javaslata volt, hogy az idei kötet tematikus *Közelkép* fejezete a *munkaerőhiánynak* a vállalatokat és képviselőiteket erősen foglalkoztató kérdéséről szóljon. Egy közgazdász kutató vonakodva lát egy ilyen felkérés teljesítéséhez, mert a kortárs szakirodalomban alig érintett témáról van szó, és olyan fogalomról, aminek (a piacgazdaságokra vonatkozóan) nem létezik szakmai közmegegyezéssel szentesített értelmezése. Nem kétséges viszont – bármennyire homályos is a fogalom – a hiányra való vállalkozói panaszok *vizsgálatra érdemes társadalmi tény*, annál is inkább, mert nagyon is valóságos gazdasági következményekkel jár: bérversenyt indíthat el, erősíti az oktatáspolitikára gyakorolt vállalkozói nyomást és adminisztratív beavatkozásra ösztönözheti a hiány-panaszokkal nap, mint nap találkozó államapparátust.

A fejezet 2. része a demográfiai cseréből és a külföldi munkavállalásból eredő pótlási szükséglettel foglalkozik. Az elmúlt években népes korosztályok (a Rákó-gyerekek) vonultak-vonulnak nyugdíjba és egyre kisebb korosztályok léptek be a munkaerőpiacra. Jelentősen változott a demográfiai okokból megüresedő munkahelyek és a potenciális jelentkezők képzettségigénye illetve képzettsége közötti különbség is. A szakmai közbeszédben elterjedt vélekedés, hogy a munkaerőhiánnyal kapcsolatos panaszok szaporodása és a *külföldi munkavállalás* növekedése között oksági kapcsolat van. A tanulmány ennek a kapcsolatnak a formáját, mértékét vizsgálja a KSH Munkaerő-felmérésének adataival, melyekből megállapítható, hogy mi volt a külföldön munkát vállalók kilépést megelőző utolsó hazai foglalkozása, munkahelyük ágazata, földrajzi régiója és ez mennyire korrelál a hazai munkaerőpiacra vonatkozó szaporodó hiányjelzésekkel. A fejezet ezen túl azt is elemzi, hogy jellemzően milyen szakmákban, ágazatokban helyezkednek el, a képzettségüknek megfelelő munkahelyeken dolgoznak-e azok, akik külföldre mentek, és kik azok, akik visszatérnek.

A 3. rész első tanulmánya azt vizsgálja, hogy *kik panaszoknak munkaerőhiányra*. Többváltozós módszerekkel elemzi, hogyan hat a panaszok valószínűségére a vállalat ágazati és földrajzi hovatartozása, munkaerő-összetétele, termelékenysége, reziduális (tehát a munkaerő-összetételből eredő hatások kiszűrése utáni) bérszintje, életkora és létszámdinamikája, beruházási tevékenysége. Az elemzés a Bértarifa-felvétel és a Rövid Távú Munkaerőpiaci Prognózis (a továbbiakban Prognózis) összekapcsolt adatait használja. A második tanulmány a manifeszt

hiányhelyzetek: betöltetlen állások és kihasználatlan kapacitások jellemzőinek alakulásával foglalkozik.

A 3. rész 3. és 4. tanulmánya a toborzási nehézségek legfontosabb *következményeit* próbálja feltárni. Ezen belül részletesen elemzi, milyen szerepet játszik a munkaerőhiány a béremelkedésnek az utóbbi években tapasztalható felgyorsulásában. A hiánnyal kapcsolatos panaszok szaporodása és a béremelkedés gyorsulása nem feltétlenül áll egymással ok-okozati kapcsolatban. Az „akkor, tehát azért” hibáját csak a mikroszintű elemzés tudja elkerülni. A hiány és a béremelkedés (vagy más reakciók) közötti kapcsolat egy korlátozott vállalati mintán közvetlenül is megvizsgálható, a Bértarifa-felvétel és a Prognózis összekapcsolt adatai segítségével. Továbbá, a beralakulás részletes vizsgálata a Bértarifa-felvétel nagyobb mintáján olyan eredményekkel szolgálhat, melyekből közvetve következtethetünk a hiányhelyzetek szerepére. Megvizsgálható, gyorsabban nőnek-e a bérek azokban a foglalkozásokban, ágazatokban és régiókban, ahol más források a hiány-panaszok szaporodására utalnak. Feltehető az a kérdés is, hogy a munkaerőért fokozódó verseny kikényszeríti-e a bérek különösen gyors ütemű emelését a piaci szint alatt fizető vállalatoknál?

A következmények sorába tartozik az a nyomás, amit a munkaerőhiányra panaszkodó üzleti körök gyakorolnak az oktatáspolitikára. A 4. részben egy rövid írás foglalja össze a *szakmunkásképzés* sokat emlegetett „visszaszorulásával” kapcsolatos adatokat és kutatási eredményeket. A második fejezet a *felsőoktatás* tárgyunk szempontjából fontos kérdéseivel foglalkozik. Napjaink munkapiacain egyre növekszik az igény megfelelően képzett szakemberekre a természettudományi, műszaki és informatikai területeken. Európai előrejelzések szerint ez a kereslet a jövőben tovább növekszik, miközben nem látni megnyugtató jeleit annak, hogy hasonló ütemű emelkedésre lehetne számítani a megfelelő képzettségű munkaerő kínálatában. Bár ezt a kínálatot számos tényező alakítja, ezek között mindenképpen kiemelkedő helyen van az, hogy kellő számú diákot vonzanak-e a műszaki foglalkozások. A fejezet a 2015-ös PISA felmérés segítségével vizsgálja hogyan alakul Magyarországon nemzetközi összehasonlításban a műszaki foglalkozások iránt érdeklődők aránya, és milyen tényezők befolyásolják az ilyen irányú karrier-terveket.

Végezetül, az 5. rész olyan mechanizmusokkal foglalkozik, melyek adott képzettségű munkaerő-állomány esetén is javíthatják a munkavállaló-munkahely párosítás hatékonyságát, enyhíthetik a hiányt. A rész első fejezete áttekinti a munkaerő keresletében jelenleg is folyó átalakulást – azt, amihez a munkaerőnek alkalmazkodnia kellene. Az alkalmazkodás egyik csatornája a *foglalkozási mobilitás*, a váltásra való képesség és hajlandóság. A foglalkozások összetétele változik, egyetlen ember életciklusa alatt is új foglalkozások jelennek meg, a régebbiek egy része eltűnik. Ezt a folyamatot sok tényező befolyásolja: a technológia változás, a külkereskedelem, a népesség kor és iskolázottság szerinti összetételének változása, a szabályozási környezet változása, a munkaerő-piaci intézmények át-

alakulása. Az alacsony mobilitási ráták hozzájárulhatnak a munkaerő-hiányhoz. A második fejezet ezért megvizsgálja, hogyan változtak a foglalkozási mobilitási ráták Magyarországon 1997 és 2014 között, milyen különbségek figyelhetők meg a mobilitás valószínűségében végzettség, nem és egyéb jellemzők szerint. Egy rövid írás bemutatja a szervezett és nem szervezett *felnettkori tudásfelhalmozás* intenzitására vonatkozó legfontosabb adatokat nemzetközi összehasonlításban. A *földrajzi mobilitás* fontosságára hívja fel a figyelmet a következő alfejezet, ami az MTA KRTK-ban fejlesztett, számlálókörzeti felbontású GEO elérhetőségi adatbázis segítségével megmutatja, milyen szerepet játszanak az ingázási költségek a munkaerő-kereslet és kínálat közötti feszültség kialakulásában. Végezetül, a Közelkép utolsó fejezete megvizsgálja az *átképzésbe* lépő munkanélküliek összetételét, illetve annak változását és az átképzés hatékonyságának változását.

A korábbi évekhez hasonlóan a Közelkép tanulmányírói széles körből kerültek ki. A szerzői gárda gerincét az MTA (KRTK) Közgazdaságtudományi Intézete adja, de a szerzők között megtalálhatók a Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet, a Kopint-Tárki, az ELTE, az isprai EU Joint Research Centre és a Budapesti Intézet munkatársai. A Közelkép alapvető missziója az, hogy a tudományos kutatásban megszülető eredményeket elérhetővé, érthetővé tegye a szélesebb olvasóközönség számára. Ezért az egyes fejezetek többnyire már megjelent, lektoráláson átesett tudományos művek ismertetésére vállalkoznak, az eredeti tanulmányokban felhasznált – sokakat elriasztó – módszertani, matematikai-statisztikai apparátus formális bemutatása nélkül. Ezzel a hagyománnyal egy ízben már szakítottunk, amikor a Magyarországot 2009-2010-ben sújtó gazdasági világválság munkaerőpiaci hatásainak bemutatásával nem akartuk kivárni a publikációk megjelenéséig tartó két-három (esetenként öt-hat) évet. A 2010. évi, Molnár György által szerkesztett Közelképhez hasonlóan a mostani sem tud kizárólag a tudományos közösség által ellenőrzött művekre támaszkodni. Az évkönyvet finanszírozó intézmények joggal kíváncsiak a munkaerőhiánynak az elmúlt egy-két évben kiéleződött jelenségére. Ennek az elvárásnak azonban részben csak új kutatások elindításával tudtunk megfelelni. Az elemzés módszerei időnként nem olyan kiforrottak, a következtetések nem olyan biztosak, mint azt a számos átdolgozáson átesett tudományos munkák esetében megszoktuk. Ennek ódiúmat vállalva bocsátjuk közre a 2017. évi Munkaerőpiaci Tükör Közelképét.

Változások a munkapiaci szakpolitika eszközeiben (2016. április – 2017. május)

A fejezetben a munkapiaccal kapcsolatos szakpolitikák 2016 áprilisa és 2017 májusa között végbement, főbb szabályozási változásait foglaljuk össze.

A szakképzésről szóló törvény módosítása kapcsán több jelentős változás 2016. szeptember 1-jétől lépett életbe. Ekkortól a szakiskolák új neve szakközépiskola, a szakközépiskoláké szakgimnázium, a speciális szakiskoláké pedig szakiskola. Az új szabályozás szerint a gimnázium és az új szakgimnázium mellett az új

szakközépiskola is középiskolának számít. A korábbi Klebelsberg Intézményfenntartó Központból (KLIK) 2017. január 1-jével kiváltak a területi szervei és 59 tankerületi központba olvadtak be. A KLIK 2017. január 1-jétől Klebelsberg Központ néven működik tovább és többnyire ugyanazokat a feladatokat látja el, mint a korábbi KLIK. 2017. január 1-jével a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (NSZFH) hatósági feladat- és hatáskörei, valamint az azokhoz kapcsolódó jogviszonyok tekintetében az NSZFH helyébe a Pest Megyei Kormányhivatal lép.

A különböző munkapiaci szolgáltatások 2017-es változásainak tekintetében megemlítendő az álláskeresőt segítő egyéni cselekvési terv, melynek tartalmát és az álláskereső munkapiaci célját az állami foglalkoztatási szerv és az álláskereső közösen határozza meg; valamint a GINOP-5.3.6-17 program, melynek célja egy, a munkapiacra komplex állásfeltáró-közvetítő és tanácsadó, illetve professzionális HR-szolgáltatásokat nyújtó rendszer kiépítése. 2017-ben célként jelent meg a közfoglalkoztatottak elsődleges munkapiac felé irányítása, a közfoglalkoztatotti létszám szűkítése, azonban a célcsoport bővítésére is sor került: a közfoglalkoztatásba bevonhatóvá váltak a mentális, szociális vagy egészségügyi okból eddig foglalkoztatásba be nem vonható álláskereső is. A munkapiaci mobilitás elősegítése érdekében közvetlen támogatásként munkásszállás építésére nyújtható támogatást vezettek be az önkormányzatok részére, míg a munkaadók a társasági adóra vonatkozó kedvezményeket vehetnek igénybe.

Fontos változás volt 2017-ben a minimálbér és a garantált bérminimum emelése. Ennek következtében emelkedett az álláskeresői járadék és a gyermekgondozási díj (GYED) maximális összege is. A közfoglalkoztatási bér szintén 2017. január 1-től emelkedett. Emellett számos ponton módosult a munkáltatókat érintő adó- és járulékrendszer, melyek közül a legfontosabb változásokat a szociális hozzájárulási adó és az egészségügyi hozzájárulás csökkentése, a szociális hozzájárulási adóhoz kötődő adókedvezmények körének bővülése és a cafeteria-rendszer átalakítása jelentették.

Statisztikai adatok

Ez a fejezet a korábbi években kialakult szerkezetben részletes információt ad a rendszerváltozás óta eltelt időszak alapvető gazdasági folyamatairól, a népesség, a munkapiaci részvétel, a foglalkoztatás, a munkanélküliség, az inaktivitás, a bérek, az oktatás, a munkaerő-kereslet, a regionális különbségek, a migráció, a munkaügyi kapcsolatok, a jóléti ellátások jellemzőiről és néhány munkapiaci mutató nemzetközi összehasonlításáról.

A fejezetben megjelenő adatoknak két fő forrása van: egyrészt a Központi Statisztikai Hivatal rendszeres intézményi, illetve lakossági típusú munkaügyi adatgyűjtései: munkaerő-felvétel (MEF), intézményi munkaügyi statisztika (IMS), munkaerómérleg (MEM), másrészt a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat regisztere és az általa lebonyolított adatgyűjtések: munkanélküli-regiszter adatbázisa

(NFSZ REG), rövid távú munkaerőpiaci prognózis (PROG), bértarifa-felvételek (BT), továbbá az NGM Munkaügyi Kapcsolatok Információs Rendszere (MKIR). Ezekről az adatforrásokról a statisztikai blokk végén részletesebb információk találhatóak. A két legnagyobb adatszolgáltatón kívül az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóságtól származnak a fejezetben szereplő öregségi és rokkantsági nyugdíjakkal és ellátásokkal kapcsolatos adatok. Továbbá egyes táblázatok és ábrák elkészítéséhez a KSH, a NAV és az Eurostat online adatbázisait használtuk.

A fejezet táblázatai és ábrái Excel-formátumban letölthetők az alattuk szereplő linkek segítségével. A 2000-től kiadott Munkaerőpiaci tükörben publikált munkapiaci folyamatokat leíró táblázatok teljes anyaga elérhető a http://adatbank.krtk.mta.hu/tukor_kereso honlapon.

Munkapiaci kutatások – Válogatott bibliográfia 2016

A Munkaerőpiaci tükör 2016. évi kötetébe a 2016-ban megjelent publikációkból válogattunk. A bibliográfia a magyar munkapiac jellemzőivel foglalkozó fontos hazai és külföldi szakirodalomra: könyvekre, folyóiratokra, műhelytanulmányokra, statisztikai kiadványokra, nemzetközi szervezetek munkapiaci témájú kiadványaira terjed ki, és felsorol néhány fontosabb közgazdasági blogot is. A korszerű bibliográfiakészítés elveit követve, igyekeztünk mindenütt megadni az elektronikus elérhetőségeket. Arra törekedtünk, hogy bibliográfiánkban a kötet témaköreire kapcsolódó releváns publikációkat – lehetőség szerint – a legteljesebben feltárjuk, a publikációkat könnyen áttekinthető, informatív módon csoportosítsuk.

* * *

A szerkesztőbizottság tagjai megköszönik az *MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont*, az *MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet*, a *Központi Statisztikai Hivatal*, az *Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság*, a *Nemzetgazdasági Minisztérium*, a *Budapest Szakpolitikai Elemző Intézet* munkatársainak, az *MTA Emberi Erőforrások Gazdaságtana Tudományos Bizottsága* tagjainak a szükséges információk összegyűjtésében és ellenőrzésében, a kötet szerkesztésében, az egyes részanyagok elkészítésében és megvitatásában végzett munkáját. Köszönetet mondunk a *Nemzetgazdasági Minisztériumnak* a kiadvány anyagi támogatásáért és köszönetet mondunk a *Magyar Tudományos Akadémiának* és a *Közösen a Jövő Munkahelyeiért Alapítvány* kuratóriumának a kötet egyes fejezeteit megalapozó háttérkutatások támogatásáért.